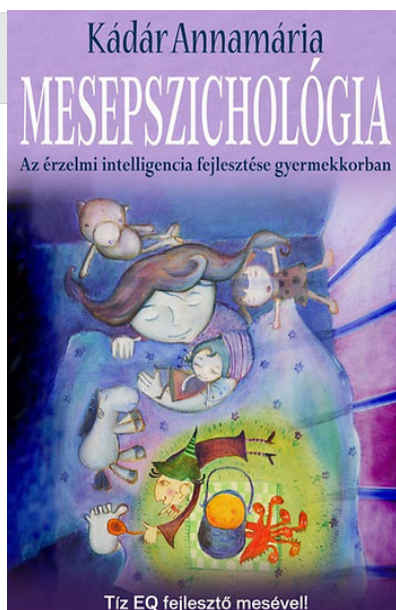

Véletlenül talált csodák

*Kerekes Valéria**

Kádár Annamária (2012): Mesepszichológia – Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban. Kulcslyuk Kiadó, Budapest.

Az elmúlt közel száz év nagymértékű változást hozott a mese jelentésének és jelentőségének szempontjából egyaránt. Valamennyi népcsoport történeteiből több kiadást megért klasszikus mesegyűjtemények váltak széles körben elérhetővé, a kortárs meseirodalom soha nem látott népszerűségnek örvend, és amíg a 19. század végéig a mese elsősorban a felnőtt befogadók számára volt elérhető (*Boldizsár, 2010*) napjaink célközönsége a gyermek lett. A mese mindannyiunk számára valamiféle jelentés- és érzéstartalommal bír. E közös tudatalatti tartalom mélységében rejlő üzenetek az érzelmi fejlődés és intelligencia oldaláról való megközelítéseit tárja elénk *Kádár Annamária Mesepszichológia*. Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban című könyve. Hiánypótló olvasmány mindazoknak, akik a mesék átadását nem valamiféle szükséges tennivalónak tekintik, hanem arra törekszenek, hogy tudatos odafigyeléssel ebben is a legjobbat nyújtsák

a rájuk bízott gyermekeknek.

A marosvásárhelyi pszichológus, tréner és egyetemi adjunktus 2012 júniusában megjelent könyvét a szerző alapos kutatómunkája előzte meg. Egyetemi diplomamunkájában és az azt követő doktori disszertációjában (*Kádár, 2008*) összességében több mint ezer kisiskoláskorú gyermek szabadon írt meséjét tekintette át különböző szempontok alapján. A tartalomelemzés módszerével feldolgozott és három nagyobb kategória (mesetípus, mesetéma, a főhős célja) mentén vizsgált történetek, továbbá a saját pszichológusi gyakorlatából merített tapasztalatai és nem utolsósorban gyermekkori álmai motiválták arra, hogy megszülethessen egy olyan könyv, amely a szülők, a szakemberek, a kutatók és a mesék iránt érdeklődők számára egyaránt újszerű olvasmányélményt jelenthet.

A mű a szerző meséhez, meséléshez kötődő hitvallásával kezdődik. Az azonnali személyes és közvetlen hangvétel megalapozza a könyv olvashatóságát és élményszerűségét. Az Előszót követő első hat fejezet a tárgyalta korosztály fejlődéslélektani jellemzőit tekinti át. Az óvodáskorú gyermekek gondolkodásbeli sajátosságait és érzelmi fejlődésük alapvetéseit a szerző a nemzetközi (*Piaget, Freud, Cole-Cole*) és a hazai (*Mérei-Binét, Hermann, Ranschburg, Vekerdy*) elméletek és nézetek mellett a nép- és műmesék tartalmában fellelhető példákkal és azok lélektani ismérveivel is alátámasztja. E kettős perspektíva egyfajta folytonos kompetenciát biztosít a laikus olvasók számára, miközben a témában jártas szakemberek és kutatók is új információkhoz juthatnak. A mese lélektani megközelítéseinek szempontjából közel száz évvel ezelőtt jelent meg hasonlóan olvasmányos kötet *Nógrády László (1917)* tolmácsolásában. Elgondolkodtató lenne összehasonlítani a két szerző által felvett gondolatmenetet, a mese befogadásának és befogadtatásának változásai szempontjából (is).

Az értelmi és érzelmi fejlődés alapjain túllépve a könyv következő három fejezete a meséket átadni kívánó szülőkre és nevelőkre fókuszál. Felhívja a figyelmet a minőségi idő fontosságára, melynek alapja, hogy megta-

* ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, tanársegéd, kerekeske@yahoo.com

nuljuk lelassítani a bennünket körülvevő és bennünk zajló eseményeket (*Slow Life*), hogy ez által teljes figyelemmel fordulhassunk a gyermekek felé. Mindeközben hagyva őket megélni az életkori sajátosságaikból fakadó kíváncsiságukat minden részletében, ügyelve arra, hogy ne váljunk „helikopter szülővé” (akik folyton beosztják és ellenőrzik gyermekük idejét) és Bettelheim (2009) „elég jó szülő” mintája nyomán elégedjünk meg az „elég jó meseolvasó” titulussal.

A folytatásban a szerző már említett kutatásának részletes kifejtését követhetjük nyomon. A három fejezetet magában foglaló egység elemzéseinek mentén olyan összefoglaló lélektani ismeretekről is olvashatunk - a képzelet és a valóság találkozási pontja, kettős tudat, azonosulás és ellenezés (Mérei és Binét, 1997) - melyek feltétlenül szükségesek a gyermeki kreatív képzeletből születendő történetek mögöttes tartalmának tágabb megértéséhez. A konkrét mesepéldák (melyek alapot adhatnak egy kiterjedtebb kutatáshoz magyar nyelvterületen vagy akár nemzetközi szinten egyaránt), hűen ötvözik a kiskispolgári világ még gyermeki véltlenségéből fakadó energiáit, a leendő kiskamasz korszak lázadó és egyben visszafojtott vágyaival.

A számos pszichológiai teória áttekintése mellett a könyv olvasója két – a köznyelvben – viszonylag kevésbé használatos, de annál inkább vágyott „életérzés” fogalmi megfelelőjével ismerkedhet meg, melyek közül az egyiknek a szerző egy egész fejezetet szentel: ez a *reziliencia*, a nehézségek ellenére való boldogulás, a rugalmas alkalmazkodóképesség. Az utóbbi három fejezetet követő rész vázolja a fogalom mindennapokban való megélésére vonatkozó tényezőket és különböző szinteket. A reziliens személy képességeihez kapcsolható a másik preferált fogalom, a *szerepdipítás* (fogékonyság azon dolgok meglátására, melyeket valójában nem is kerestünk). A szerző mindkét „életérzést” önmagára vonatkozóan is nagyon fontosnak tartja, és aki személyesen ismeri őt, meg sem kérdőjelezi ennek hitelességét. A népmesék hősei rendelkeznek ugyanezen képességekkel.

Az ember mesékhez kapcsolódó különleges és bensőséges viszonya abból is eredhet, hogy (talán) ez az egyetlen olyan műfaj, amelyben az érzelmi intelligencia ismérvei (észlelés, kifejtés, megértés, kezelés, irányítás) ilyen egyszerű és letisztult formában jelennek meg. Felnőttként is sokszor nehézséget jelent pontosan definiálni azokat az érzelmi hatásokat, amelyek a különböző élethelyzetekben érnek bennünket, ezért is hangsúlyosan fontos a különböző érzelmi átmeneteket, fokozatokat már kisgyermekkorban megismerni. Az érzelmi intelligencia szempontjából a népmesék motívumainak bipolaritása (Zóka, 2009), a jó és a rossz egyértelmű elkülönülése nagy segítségükre van a gyermekeknek a cizelláltabb érzelmi hatások későbbi leképezésében. A könyv elméleti részéhez tartozó utolsó nyolc fejezetet a szerző e témakörnek, vagyis ahogyan ő nevezi a „szív látásának” a kifejtésére szenteli.

Az Erikson féle pszichoszociális fejlődésmélelet és a már szintén klasszikusnak mondható Ainsworth és munkatársai által végzett „idegen helyzet” kísérlet (Cole és Cole, 1998.) témakörökhöz kapcsolódó elemzése mellett a szerző főleg szépirodalmi, filmművészeti, és egyéb ismeretterjesztő példákkal él, ami az egész könyvet áthatja, és ami amellett, hogy a szerző széleskörű ismereteiről vall, az olvasó számára szemléletesebbé és érthetőbbé teszi a különböző tudományos leírásokat. Ezt fokozza az a példatár, ami konkrét gyakorlati leírásokkal szolgál az intézményes nevelés színterein (óvoda, iskola) dolgozók és a szülők számára egyaránt.

A megalapozott magyar és idegen nyelvű pszichológiai szakirodalom áttekintését a kötet tíz érzelmi intelligenciát fejlesztő meséből álló része követi, ami önmagában is külön egységet képezhetne mesekönyv formájában. A gyermekkorunk legjellemzőbb érzelmeiből fakadó szorongásaink, mint az ismeretlentől való félelem, a testvérféltékenység, a kivárási nehézsége, a halál és elmúlás kérdése, a titkok megőrzése, a verbális- és fizikai erőszakkal való szembesülés lehetséges feloldására kapunk segítséget Lilla (akinek személyét a szerző önmagáról mintázta) és Tündérbogyó, a főhős képzeletbeli „probléma és érzelembabája” segítségével.

A szerző gyermekkorának mesékben való leképeződése a felnőtt olvasók és a befogadó gyermekek számára egyaránt a ráismerés és azonosság érzését adhatja, melyek érzelmi fókuszait *Moldován Mária* erdélyi képzőművész valamennyi történethez készült olajfestményei tesznek szemléletesebbé.

Lilla és Tündérbogyó közös kalandjainak olvasása közben (is) felvetődhet a kérdés, hogy a gyermekek érzelmi intelligenciájának fejlesztése, formálása szempontjából különválaszthatóak-e a népmesék a műmeséktől, továbbá, hogy a mese tartalma vagy az azt elmondó, felolvasó személy érzelmi intenzitása a mérvadóbb ebben a folyamatban? Kétségtelen, hogy a mese (legyen az a nép által alakított vagy egy bizonyos szerzőhöz köthető történet) a „lélek természetes közege” (*Pressing*, 2009. 15.), ebből adódóan szoros kapcsolatban van az érzelmeinkkel is. Az is bizonyos, hogy a mesemondó (olvasó) személyiségének meghatározó szerepe van abban, hogy egy-egy történet miként „érkezik” meg egy gyermekhez, hiszen a kimondott szónak nagyobb ereje van, mint hinnénk: ha félelemmel töltjük meg, félelmet adhatunk át, ha örömmel és felszabadultsággal, akkor nagy valószínűséggel ennek megfelelően élheti meg azt a történet befogadója is. További kutatások alapja lehet az érzelmi intelligenciára gyakorolt hatás szempontjából a népmesék (ezen belül is a tündérmesék) szimbolikus nyelvezete és a gyermek számára (talán) egyszerűbben dekódolható szövegkörnyezetben írt kortárs mesék összehasonlítása.

Mindannyian hordozzuk magunkban a saját meséinket, melyek legfontosabb érzelmi összetevői minden földrészen és társadalomban azonosak. Ettől egységes és egyedi minden történet. *Kádár Annamária* olyan érzelmi iránytűt ad a kezünkbe, ami egyaránt segíti az önmagunkban és a gyermekekben való tájékozódást. Már csak elég bátornak kell lennünk ahhoz, hogy felismerjük a véletlenül megtalált csodákat.

Szakirodalom

1. Boldizsár Ildikó (2010): *Meseterápia. Mesék a gyógyításban és a mindennapokban*. Magvető, Budapest.
2. Cole, M. és Cole, S.R. (1998): *Fejlődéslélektan*. Osiris Kiadó, Budapest. 246-249. és 394-395
3. Kádár Annamária (2008): *A nyelvi környezet és az oktatási program hatása a kisiskolások fogalmazási képességének alakulására*. Doktori disszertáció. ELTE PPK Pszichológiai Doktori Iskola, Budapest.
4. Mérei Ferenc és Binét Ágnes (1997): *Gyermeklélektan*. Gondolat-Medicina, Budapest. 239-256.
5. Zóka Katalin (2009): *Varázseszközök az óvodában*. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest.
6. Nógrády László (1917): *A mese*. Magyar Gyermektanulmányi Társaság, Budapest.
7. Bettelheim, B. (2009): *Az elég jó szülő. Könyv a gyermeknevelésről*. Cartaphilus Könyvkiadó, Budapest.
8. Pressing Lajos (2009): *Az égisz fa. Szellemi tanítások a magyar népmesékben I*. Pilis-Print Kiadó, Budapest.